

salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola, ita scribo.) Propter interpolas & adulteratores scripturarum, semper se manu sua in omni epistola sua salutationem subscribere testatur, ut sub nomine eius epistola accepto ferri non possit quæ non fuerit manu eius subscripta. ¶ Gratia dñi nostri Iesu Christi cū omnibus uobis amen.) Hęc salutatio manu apostoli cōscripta est, qua gratiã dñi nostri Iesu Christi optat esse cū eis amē.

DIVI AM-

BROSII MEDIOLANENSIS EPISCO-

pi commentarij in epistolam beati Pauli
ad Timotheum. I.

¶ PRAEFATIO.

Timotheus filius fuit mulieris Iudææ fidelis, patre Greco, cuius causa paruulus circumcidi nō potuit. Qui studio matris suæ sacras literas didicit, qbus operam dans bonam sibi uitam instituit. Hunc Apostolus cum uoluisset assumere, sciens idoneum fore dispensatorem euangelicæ ueritatis, causa Iudæorum cōpulsus est circumcidere cum instantibus eis, ut qui matre Iudæa natus esset, incircuncisus assumi non deberet ad magistrum propter testimonium generis. Hunc ergo iam creatum episcopum instruit per epistolam quomodo deberet ecclesiam ordinare.

¶ CAPVT PRIMVM.

PAVLVS apostolus Christi Iesu, scđum imperiũ dei & saluatoris nostri Christi Iesu spei nostræ, Timotheo germano filio in fide, gratia, misericordia, pax à deo patre & Christo Iesu dño nostro.) Patris & filij imperio apostolum se factum ostēdit, ut in deo patre salutem & Christo filio eius spem prædicaret ut quia nemo negat salutem esse in deo, nec quisquã du-
bitare

bitaret spem esse in Christo Iesu, quem à mortuis excitatum exemplum huius spei dedisse cognosceret. Hoc modo scribit Timotheo ut securus esset de sua ordinatione, quia imperio patris & filij electus esset ad docendū. Quē uerum filium appellat, sed in fide, sicut dicit ad Corinthios: In Christo enim Iesu, inquit, per euangelium ego uos genui. Hæc uera & firma generatio est quæ nescit occasum, nescit morbos & pestilentiam, & quæ ignorat fatem & sitim: Dicit autem in regno dei nullius egere, quia futura est dono dei immortalitas gloriosa in regno dei & Christi, quorum gratiam & misericordiam & pacem exoptat cum isto manere. ¶ Sicut rogauit te subremanere Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denuncijs quibusdam, ne aliter doceant, neq; intēdant fabulis & genealogijs infinitis, quæ quæstiones præstant magis q̄ adificationem dei quæ est in fide. Filius à patre rogari nõ debuit, sed propter charitatis affectum & ut illi formam humilitatis ostenderet, obsecrat episcopus coepiscopum suum ne pateretur Iudæos aliter populum q̄ ab apostolo tradebatur docere, ne oblectarentur fabulis quas narrare consueuerunt Iudæi de generatione suarum originum de Abraam & Isaac & cæteris patriarchis, & de circumcisione & his quæ postea tradita sunt à Moyse, ne circumuenirentur ad hæc colēda quæ carnaliter data fuerāt. Quid enim opus est generationum quas constat esse infinitas per traducem facere mentionem, & quid & quatenus factum est sub uno quoq; eorum, & non potius compendio per fidem salutem quærere? Inde enim quæstiones oriuntur, cū quid & quādo & quō, & quare factū est tractatur, quæ res impedit salutem. ¶ Finis autē præcepti est charitas de corde puro & conscientia bona & fide nõ simulata, à quibus quidam errantes conuersi sunt in uaniloquium, uolentes esse legis doctores, non intelligentes, neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Quoniam omnim maior est charitas, hanc finem esse dixit, id est perfectionis cōsummationem omnium præceptorum, si tamen ex corde puro sit & bona cōscientia.

1. Cor. 4

Vera

Vera enim charitas non potest malam uitam habere, nec simulatam fidem habere, in quibus omnis lex impletur, & prophetæ. Quidam autem Iudæorum mysterium legis ignorantes & prophetarum, quia usq; ad Christum seruanda sunt tradita, errauerunt, putantes prædicato Christo & legem factorum in Neomenijs & circūcisione & escis discernēdis seruari debere. Idcirco in uaniloquiū dicit eos conuersos, quia uolebant docere quæ ignorabant. **¶** Scimus autem quia bona est lex si quis ea legitime utatur, certum habens hoc quod iusto lex non est posita, iniustus uero & inobsequentibus, impijs & peccatoribus, scelestis & prophanis, patricidis & matricidis & fornicatoribus, homicidis, masculorum cōcubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur quæ est secundum euangelium glorię beati dei, quod creditum est mihi.) Bonam esse legem quæ per Moysen data est non negat, ita tamen ut sensus eius sciatur, & quomodo data est accipiatur. Hic em̄ scit legem & qua causa data sit, qui prædicato Christo deserit illam ex parte qua lex factorum appellatur, circa dilectionem autem dei utatur ea, asserens & affirmans quæ à saluatore dicta sunt in lege & prophetis. Hic enim legitime utitur lege, qui potest discernere ea quæ ad tempus data sunt ab his quæ ppetua sunt, & quæ ad Christi p̄tinent sacramentum, seruari iam in futurum non oportere, quasi uenturus credatur qui iam uenit. Si enim omnia locis suis accipiantur bona sunt, si quo minus mala erūt asserenti peruerse. Peccare est enim unaquæq; minime locis suis exponere. Præterea quia iustis lege non opus est, id est his qui accepta remissione peccatorum iustificati sunt, ne iam uiuant sub lege à qua liberati sunt dono dei per fidem Christi, ut de cætero seruata lege natura, quæ creatoris cognitionē recepit & non peccari horratur, iudiciū diem expectent, in quo iusti remunerandi sunt custodientes legem naturalem, quam si humanum genus ducē habuisset, lex in literis per Moysen data non esset. Sed quia cōtemptui ducta est quasi nullius esset auctoritatis.

poritatis, scriptura firmata est, ut sciretur quod seruanda esset & propter tempus præsens, & quia requisiturus est in futurum qui illam firmavit, à quibus neglecta, & à quibus seruata est. Itaq; non solum propter malos actus & uicia corporis legem datam dicit, sed & propter perfidiam qua spernebant creatorem, ut bene uiuere addiscerent & gratias agerent conditori. ¶ **Et gratias ago ei qui me confortauit Christo Iesu domino nostro, quod fidelem me existimauit ponens in ministerium qui prius eram blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci nondum credens. Superabundauit autem gratia domini nostri cum fide & dilectione quæ est in Christo Iesu.)** Propter quod omnis incredulus infirmitatem animi patitur, cõstricto carnali ratione ne credat spiritali: idcirco se **Christo** gratias dicit agere, quia apparètia maiestatis eius, imbecillitate mētis suæ roborauit. **Quia** impossibile putabat eẽ quod de dñi potestate & gemina natiuitate & resurrectione & spe prædicabat. **Confirmatus** aut talis uisus est qui dignus esset ac possit esse dispensator sacramenti dominici, ut ea uera per legem firmaret, quæ prius amore legis incredibilia iudicabat, & in persecutionibus gauderet quas prius quasi iuste credentibus inferebat, dolens quia fecerat, lætus quia patiebatur. **Tantam** enim spem didicerat in eo quẽ ante negabat, ut plus gauderet in patiendo quàm prius exultauerat in persequendo. **Non** enim malitia hoc agebat, sed errore, cui facile potest cum res piscit ignosci. **Qui** autem scit uera esse quæ negat, hic nõ errore hoc agit, sed maleuolentia, huius incurabile uulnus est. **Inuidia** enim cõpellitur falsum appellare quod scit uerum. ¶ **Humanus** sermo & omni acceptione dignus, quia **Christus** Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorũ primus sum ego. **Sed** ideo misericordiam cõsecutus sum, ut in me ostenderet **Christus** Iesus omnem magnanimitatem & patientiam & exemplum eorum qui credituri sunt illi in uitam æternam.) **Quid** tam gratum, tam iocundum quàm peccatoribus indulgen

indulgentiã prædicare? **Quis** em̄ sine peccato est, ut ho-
 munus nõ cum om̄i gratiarũ actione suscipiat, deũ auto-
 rē huius præferens & collaudans in **Christo**? **Qui** ut ho-
 minem peccatis ablueret, de cælestibus ad terrena descē-
 dens, carnem peccati accepit, terrenis se admiscuit ut eũ
 cælestem efficeret. **Mori** se passus est, ut illum morte eru-
 tum paradiso redderet immortalē. **Quis** hæc bñficia nõ
 in infinitum extollat quæ deus prestitit homini, dñs ser-
 uo, cõditor creaturæ: ut plus esset adhuc in beneficijs hu-
 manis, q̄ cum fecit quæ non erant, postea q̄ fecit. **Item** de-
 relictus ab his & cõtempus & cõtumelijs appetitus, ad-
 dit ad bñficia non requisitus, ut grator esset, & plus præ-
 ferendus dum reparat q̄ cum fecit, ut oñderet unũ se esse
 qui hæc omnia possit. **Igitur** sic **Christus** præsidium tulit
 homini, ut puritatem suam non uiolaret, nec amitteret
 potestatem. **Hominem** enim se nasci uoluit, pro certo ha-
 bens carnis contractu minime se uiolari. **Conuersationẽ**
 humanæ se miscuit, sciens peccatis se corrumpi non pos-
 se. **Occidi** se passus est nõ nescius mortẽ sibi dominari nõ
 posse, sed eam sua opprimere potestate. **Hæc** ergo gessit,
 ut omnia se posse doceret. **Humilitas** em̄ ista non ad di-
 minutionem eius proficit, sed ad gloriam, & non solum
 eius, uerum etiã in ipsum credentium. **Dignitas** est enim
 seruum esse potentis. **Cum** ante apostolũ multi utiq; cre-
 didissent Iudæorum ex his qui dñm occiderunt, **Aposto-
 lus** tamen ut se humiliet adhuc dolens de sua increduli-
 tate: primũ se omnium peccãtium uocat. **Qm̄** em̄ præ cæ-
 teris sacramento se imbuuit saluatoris, propius ad cognõ-
 scendã magnificentiã eius, accedens accusat se magis quã
 tãtum boni tarde agnouit, nec ultro sed misericordiam
 eius quem prius ut hominem mortuum aestimabat. **Hæc**
 accusatio eius est, laus uero saluatoris q̄ ad exẽplum cete-
 rorum credentium, persequentem se uocauit ad gratiã,
 ut per patientiã suam & magnanimitatem in eo osten-
 deret cæteris, qui inimico tam beneuolus exitit qualis
 esset futurus ad se decurrentibus. ¶ **Regi** aut̄ seculorũ im-
 mortali inuisibili soli deo honor & gloria in secula seculorũ

torum, amen.) Hæc ad dei patris personā pertinent, quæ
immortalem ideo solum & inuisibile appellat, quia omnis
immortalitas ab ipso est, ut ipsi soli magis cōpetat in ue-
ritate, quia quisq; immortalis est, non a se hāc habet, sed
ab illo. Simili modo & in euangelio legit̄ dño dicente:
Quia nemo est, inq̄t, bonus nisi unus deus. Et iterū ipse
dicit: **Bonus homo de bono thesauro profert bona, ne-
mo tamen nisi unus deus bonus est, quia ipse fons boni-
tatis est, ex quo cæteri potantur ut boni sint.** Ipse est &
inuisibilis solus deus, quia nulli unquam uisus est. **Omnia
enim agit per filium, quem idcirco uisum dicimus, ut li-
cet aliter q̄ est apparuisset tamen illum significemus.** Ho-
norificentiā ergo & gloriam deo patri in ueritate pro-
nunciat, cuius pietate & prouidentia **Christus liberauit
peccatores ex morte.** ¶ **Hoc præceptum cōmendo tibi fi-
li Timothee, secundum præcedentes super te prophetias**
ut milites in illis bonā militiam habens fidem & bonam
conscientiam, quā qdam repellentes, circa fidem naufra-
gauerunt, ex quibus sunt **Hymæneus & Alexander,** quos
tradidi satanæ, ut discant non blasphemare.) Postq̄ deī
patris & **Christi filij eius** quæ & quanta beneficia sint cir-
ca peccatores homines memorauit, qui cum essent puni-
endi, non solum ignouit eis, sed & iustificauit & in filios
sibi adoptauit, quo ordine populum disciplina ecclesia-
stica imbueret in subiectis ostendit, commonens ut me-
mor electionis sue sanctus **Timotheus** ad id quod præde-
stinatus est impleat. **Prædestinatus est em̄** quādo ad hoc
ab apostolo assumptus est, ut ordinaretur dignus iudica-
tus futurus episcopus, ut impleret militiam euangelicā
in fide & pura conscientia. **Qui enim fideliter docet, nō
potest malam habere conscientiam.** Tunc em̄ fidem ex-
hibet prædicationi si se absteineat a contrarijs omnibus,
quæ exēplo bonorū operū multos laceffit ad credulitatē,
fidentes de spe prædicationis. **Nā q̄ fidē spernit, pculdu-
bio malæ est cōsciētix.** Aut em̄ hypocrita prædicat, aut
apertus blasphemus, sicut erant **Hymæneus & Alexan-
der,** quæ deserentes fidem naufragi facti sunt, id est

Marc. 16
Mat. 12